

Motion till riksdagen 2024/25:3252

av Mikael Larsson och Kerstin Lundgren (båda C)

med anledning av prop. 2024/25:34 Totalförsvaret 2025–2030

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behov av säkerhetspolitisk tydlighet och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behov av tydligare styrning och inriktning för utvecklingen av det civila försvaret och tillkännager detta för regeringen.

Säkerhetspolitik och internationella samarbeten

Hur förhåller sig regeringen till utrikes- och säkerhetspolitik, egentligen? Det blir otydligt när regeringen inom loppet av några få månader lägger fram en skrivelse om den nationella säkerhetsstrategin, anger en utrikespolitisk deklARATION och sedan lägger fram en proposition från Försvarsdepartementet med säkerhetspolitiskt innehåll som delvis skiljer sig åt och trycker på olika aspekter. Utrikes- och säkerhetspolitiken ter sig som splittrad och det finns ingen stringent linje för hur säkerhet, trygghet och välstånd skapas och beror utav varandra. Det ger en osäkerhet kring vad regeringen egentligen vill och hur försvarspolitiken nu förhåller sig till både utrikes- och säkerhetspolitiken i ett större perspektiv för global fred och frihet.

Centerpartiet delar en del av de ingångar i säkerhetspolitiken som regeringen skriver om i totalförsvarspropositionen men ställer sig frågande till andra delar. Det stämmer att den regelbaserade världsordningen som överenskommit och bidragit till fred och välstånd sedan andra världskriget, nu utmanas och undergrävs. Vi ser att demokrati och frihet backar globalt, vilket bidrar till att både minska stabilitet och öka risken för konflikter. Utan fungerande demokrati med yttrandefrihet, fria val, rätten att organisera sig utan förföljelse eller repression, en fungerande rättsstat och mänskliga rättigheter så ökar risken för både interna och externa konflikter och krig. Det är oroande att allt fler

autokratiska, repressiva och diktatoriska regeringar inte vill hålla sig till de internationella spelregler som finns.

När de internationella regelverken och ramverken undermineras, vilket påverkar global fred och säkerhet, är det viktigt att FN:s roll lyfts upp. Det görs inte, vilket väcker frågor kring synen på FN från regeringen och Sverigedemokraterna. FN har utmaningar och behöver reformeras för att fungera bättre, men Sverige får inte ge upp om FN. FN utgör alltså en grundpelare för den multilaterala och regelbaserade världsordningen. För att kunna hävda internationell rätt, vilken också utgör grunden även för Nato, så måste FN ha en central roll. Det hoppas vi att regeringen och dess samarbetsparti Sverigedemokraterna håller med om. Det är inte en slump att Nato-stadgans första mening hänvisar just till FN-stadgan.

För övrigt menar vi att också en försvarsproposition behöver innehålla tydligare och mer omfattande skrivningar om vikten av förebyggande arbete för global fred och säkerhet; diplomati, bistånd och handel sammantaget. Även om det till del finns med så kan avsnitten tydligt utvecklas. Även om det är bra att resolution 1325 särskilt omnämns saknar vi resolution 1820 om barns rättigheter samt hur sexuellt våld ofta används som vapen i väpnad konflikt.

Vi är kritiska till att regeringen så genomgående använder sig av begreppet ”väst”. Det är ett begrepp som delar upp världen på ett felaktigt sätt och är ett ryskt språkbruk som spelar Putin rakt i händerna och bekräftar hans världsbild när han pratar om att bygga allianser med ”det globala öst”. Sverige behöver ha ett bredare perspektiv på partnerskap med andra länder än ”väst”. För global diplomati, handel och bistånd är ”väst” inte tillräckligt. Hållbar utveckling för frihet, välbefinnande och demokrati globalt kräver samarbeten och partnerskap också utöver ”väst”-länder. Vi behöver kunna prata med och ha en relation också med länder som annars står oss långt ifrån värderingsmässigt och ekonomiskt, inte minst i kampen mot både Rysslands regelrättsvidriga anfallskrig men också mot Kinas globala maktambitioner. I dag ser vi att båda dessa länder bildar allianser i det globala syd, inte minst med länder som tidigare stått oss nära och som nu vänder oss ryggen. Vi får inte återigen hamna i fällan att prata öst och väst eller nord mot syd samtidigt som våra värderingsmotståndare bygger globala allianser. Världen ska inte delas upp i västliga, östliga, nordliga eller sydliga intresse- och värderingssfärer. Att ha globala partner är viktigt för vår säkerhet. Också försvarspolitikens utformning behöver beaktas i den större säkerhetspolitiska och utrikespolitiska kontext av vad som skapar fred och säkerhet globalt och i vårt närområde: diplomati, handel och bistånd, inte minst, men också bidrag till internationella kris- och katastrofinsatser. Vi kan inte dra oss tillbaka från den globala scenen.

Centerpartiet delar regeringens skrivningar när det kommer till det hot som kärnvapen utgör mot vår säkerhet, mot fred och frihet. Arbetet med kärnvapenedrustning måste fortsätta även om Sverige nu är med i Nato, och regeringen måste göra sitt yttersta för att upprätthålla och utveckla NPT, det globala kärnvapenedrustningsavtalet. Det är olyckligt att detta inte trycks på i totalförsvarspropositionen. Vidare står Centerpartiet bakom Natos kärnvapendoktrin på det sätt som också regeringen ger uttryck för men hade velat se att regeringen återupprepade att Sverige inte ska ha kärnvapen på svensk mark i fredstid. Det är fortsatt en viktig politisk signal och att det inte finns med kan väcka osäkerhet kring om regeringen fortsatt står bakom den inriktningen.

Centerpartiet står likt regeringen redo att försvara Ukraina så länge det behövs, men utöver det också med vad som behövs. Vi beklagar att regeringens ambitioner inte är

högre. Centerpartiet vill att Sverige skickar Jas till Ukraina och att beslut om detta fattas redan nu, naturligtvis i ett perspektiv av att en plan för utbildning, logistik och reservdelsförsörjning också behöver följas av ett sådant beslut. Därtill behöver regeringen avsätta mer pengar till det samlade stödet till Ukraina. Det är förvisso bra att regeringen har lagt anslaget till Ukraina utanför den ordinarie statsbudgeten, något som Centerpartiet länge har föreslagit. Däremot anser vi att regeringens konstruktion tycks innebära att det finns ett tak för det årliga stöd som Sverige kan ge. Centerpartiet har föreslagit att 1 procent av bnp årligen går till stödet till Ukraina.

I övrigt hänvisas till Centerpartiets följdmotioner i utrikesutskottet rörande nationell säkerhetsstrategi och internationella samarbeten.

Totalförsvaret

Centerpartiet står bakom de övergripande målen och inriktningen för totalförsvaret som anges i propositionen men vi vill se en brantare kurva för finansieringen. Viktiga steg tas för ökad krigsduglighet inom hela krigsorganisationen och för förmågeutveckling inom alla försvarsgrenar. Flera av de utmaningar som varit kända senaste år såväl som de utmaningar vi ser av Putins regelvidriga anfallskrig i Ukraina adresseras i propositionen men den komplexa hotbild och säkerhetspolitiska utveckling som både Försvarsberedningen tidigare och nu regeringen ger uttryck för kräver en brantare trappa i finansieringen av totalförsvaret, vilket Centerpartiet också drev i Försvarsberedningen och själva har påbörjat i våra egna budgetmotioner. Även om nivån på finansieringen höjs rejält saknas inte heller håll att fylla också kommande år. 2025 vill Centerpartiet satsa 250 miljoner kronor mer än regeringen på militärt försvar, främst ytterligare ammunition av olika slag samt på personal, försvarets viktigaste resurs. För det civila försvaret vill Centerpartiet satsa 200 miljoner kronor mer än regeringen redan 2025: 50 miljoner kronor på kommunernas beredskap, 50 miljoner kronor på lokal robust energiinfrastruktur och 100 miljoner kronor på livsmedelsberedskap, inklusive lagerhållning av vikta varor och insatsvaror. Vi menar att det befolkningsnära – trygghet i kommunen där man bor, värme och mat – är viktigt att satsa ytterligare inom. En trygg, varm och mått befolkning är mer motståndskraftig, vilket också bidrar till den grundläggande försvarsviljan. I Försvarsberedningen drev Centerpartiet att militärt försvar skulle få 3 procent av bnp senast 2030, och civilt försvar 100 miljarder kronor senast 2030. Vi hoppas att fler partier kan ansluta till vår linje framöver.

I huvudsak går regeringen vidare med de inriktningar och förslag som Försvarsberedningen var överens om kring utvecklingen av det militära försvaret i sina rapporter. Och givet att budgeten inte ökar i den takt Centerpartiet drev på för i Försvarsberedningen, och att Försvarsmakten anger att rätt produktionsförutsättningar inte finns för att genomföra vissa verksamheter, så har vi viss förståelse för att vissa verksamheter skjuts på till framtiden i sin fulla ambitionsnivå. Nämnas kan Norrlandsinfanteriregementet och att skala upp antalet värnpliktiga i den takt Försvarsberedningen ansåg behövdes. Centerpartiet kommer att följa utvecklingen inom dessa områden för att säkerställa att regeringen fortsatt kommer att genomföra dem. I sammanhanget vill vi också passa på att framföra att det är regeringen som styr och säkerställer att rätt produktionsförutsättningar finns eller skapas hos Försvarsmakten och övriga försvarsmyndigheter.

När det gäller militärregionernas framtid är regeringen, menar vi, otydlig. Det gäller skrivningarna att flytta in produktionsansvaret för militärregionerna i armén. I avsnittet om hemvärnets skriver regeringen att man delar Forsvarsberedningens bedömning om att militärregionernas produktionsansvar överförs till armén, och att detta stärker och förtydligar hemvärnets roll, men i avsnittet om armén skriver regeringen att en sammanhållen krigsförbandsproduktion i markdomänen, där armén ges ett samlat produktionsansvar, ska ses över, dvs. utredas av Forsvarsmakten. Otydligheten menar vi består i att regeringen i ena stycket ger uttryck för att en överföring ska ske medan man i det andra stycket ger uttryck för att det ska utredas som en del i en större helhet av Forsvarsmakten själv. Centerpartiet står bakom en utredning av Forsvarsmakten själv, och värnar att hemvärnets utbildningar runt om i landet inte ska påverkas negativt av de förändringar som föreslås.

Det finns flera saker att välkomna i totalförsvarspropositionen inom civilt försvar; nämnas kan att regeringen föreslår föreskriftsrätt till civilområdesansvariga länsstyrelser och sektorsansvariga myndigheter. Det är bra och viktigt men rätten till det behöver finnas redan i fredstid i syfte att driva på utvecklingen av civilt försvar här och nu. Ur vårt sätt att se det behöver rätten också finnas för den fredstida krisberedskapen, för att få en helhet i civil beredskap som drar åt samma håll. Att regeringen nu ser över styrningen av de statliga bolagen för att se hur de kan beakta totalförsvarsperspektivet är också välkommet även om någon sluttidpunkt för det arbetet inte finns angiven, vilket skapar osäkerhet för hur mycket regeringen lyckas åstadkomma på området. Det är också positivt att regeringen säger sig vilja stärka och följa upp styrningen genom ordinarie processer; också här är det viktigt att detta gäller både den fredstida krisberedskapen, som länge varit underreglerad (vilket påverkat förmågan negativt,) och det civila försvaret. Regeringen tar också vissa kliv framåt vad gäller försörjningsberedskapen, vilket är välkommet.

Dessvärre lämnar propositionen i övrigt mycket att önska vad gäller utvecklingen av det civila försvaret. Viljan, ambitionerna och tydligheten mellan skrivningarna avseende militärt försvar och civilt försvar är slående och propositionen är i mångt och mycket en blek kopia av innehållet i beredningens många rapporter. Vi hade förväntat oss en tydligare riktning och rejäl ambitionshöjning också i ord. Ambitionen är många gånger lägre och riktningen otydligare än Forsvarsberedningens skrivningar och vilja. Totalförsvarspropositionen är inom det civila försvaret tyvärr en försutten chans till handlingskraft och den styrning som vi vet att många aktörer söker från regeringen. Utredningsförslag som lämnats för länge sedan, ibland flera år, bereds i alltför många fall fortsatt i Regeringskansliet. Det skapar en oro för att det arbetet kommer att gå i stå, att processen stannat i gemensamberedningen mellan departementen. Om regeringen inte lyckats omsätta och bereda klart resultatet av utredningar med viktiga förslag som skulle stärka det civila försvaret och som redovisats för länge sedan till propositionen som ska ligga till grund för ett flerårigt försvarsbeslut, då finns helt klart en risk att man inte kommer att kunna komma vidare alls.

Andra utredningar har regeringen satt leveransdatum på så nära inpå propositionens leverans att man inte hann få med dem i totalförsvarspropositionen. Vi har förståelse för att utvecklingen av civilt försvar kommer att ske över tid och att allt inte behöver finnas med i detta försvarsbeslut, men det innebär också allvarliga förseningar i viktiga frågor och stora kostnader som skjuts på framtiden. Ett tydligt exempel är den om kommunernas roll i det civila försvaret, en pusselbit så viktig för helheten att den inte går att blunda för och där den nya strukturen för civilt försvar som inrättades för ett par år

sedan helt bortsåg från kommunerna, olyckligt nog. En utredning har nu tittat på det och lämnat ett stort antal förslag, vilket är bra och välkommet, och helt nödvändigt att komma vidare kring. Ska man komma vidare med de viktiga förslagen i den utredningen kommande 5 år kommer nya pengar att behövas för civilt försvar. Hittills har övriga partier i Förvarsberedningen inte visat sig vara villiga att avsätta mer pengar för det. Den som tror att Förvarsberedningen nu hittat en bra balans på nivån för hur mycket det civila försvaret kommer att kosta framöver tror fel; de faktiska kostnaderna är bara skjutna på framtiden. De 100 miljarder kronor som Centerpartiet drev i Förvarsberedningen är det mer realistiska att vänta sig.

I några avseenden var Förvarsberedningen vag i sina formuleringar, i syfte att komma överens mellan alla riksdagens partier. Dessvärre tar regeringen inte nu på sig ledartröjan utan upprepar många gånger beredningens vaga formuleringar; ett sådant exempel är skrivningarna kring MSB:s ansvar för räddningstjänst och befolkningsskydd samt cybersäkerhet framåt. Regeringen missar inte bara chansen att ta på sig ledartröjan för att säga hur de vill se utvecklingen; man är också extremt otydlig kring när en eventuell utredning ska tillsättas och när den ska vara klar. Vi ser en risk att arbetet dras i långbänk. Regeringen har nu, utanför totalförvarspropositionens skrivningar, presenterat att MSB döps om till Myndigheten för civilt försvar. Det ger en riktning på hur man ser myndighetens uppdrag framåt även om svar fortsatt saknas kring eventuella andra utredningar och tidsförhållande kopplat till MSB.

Tyvärr finns också exempel på områden där beredningen varit oerhört tydlig om både befintliga brister, behoven framåt och där beredningen presenterat tydliga förslag som är nödvändiga för att styrning och ledning inom det civila försvaret ska bli tydligare och mer ändamålsenlig. För att förmågan inom civilt försvar ska bli bättre, men som regeringen väljer att inte gå vidare med och där alternativet som presenteras är vagt. Förvarsberedningen har lämnat förslag på att det finns behov av att skapa en beredskapssektor för planering, ledning och samordning i det civila försvaret. Det avvisar regeringen och föreslår i stället en odefinierad ”funktion” för planering, ledning och samordning, efter att en utredning om att skapa en ”funktion” tillsatts. Hur, var och när denna funktion ska utredas eller förväntas vara klar lämnar regeringen dock därhän. Mandat sägs heller ingenting om. Att en funktion inte är tillräcklig är tydligt. Det är just mandatet av att vara sektorsansvarig myndighet för en beredskapssektor som är viktigt (bl.a. med den föreskriftsrätt som regeringen föreslår att sektorsansvariga myndigheter ska få). En odefinierad funktion löser inte problemet. Samordning är bra, men det löser inte problemet med bristande ledning inom civila försvaret. En tydligare ledningskedja behövs alltså. Centerpartiet vill fortsatt att det skapas en beredskapssektor för planering, ledning och samordning i det civila försvaret, och förslagsvis att den nya Myndigheten för civilt försvar blir sektorsansvarig myndighet för sektorn, med de mandat som kommer av det.

Ett annat område där regeringen förvisso är tydlig, men beklagligt nog avviker från förvarsberedningens förslag, är när det kommer till att införa ett system med krigsviktiga företag. Under många år, i flera av beredningens rapporter, har behovet av krigsviktiga företag lyfts. Det avvisar regeringen i propositionen. Det är förvisso tydligt men regeringen har, trots att tid har funnits, inget eget förslag på alternativ lösning. Man säger sig vilja börja skissa på en ersättningsmodell, men inte heller här har regeringen svar på när skissen ska påbörjas eller leverera ett svar. Det är anmärkningsvärt svagt av regeringen att flera år efter en utredning om näringslivet i civila försvaret, många skrivningar från Förvarsberedningen om behovet av krigsviktiga företag, när

propositionen levereras som ska styra utvecklingen fram till 2030, inte har kommit längre än till att den vill skissa på en ersättningsmodell. Centerpartiet vill fortsatt se ett system för krigsviktiga företag.

Vi vet att många aktörer förväntar sig tydliga besked från regeringen både i propositionen men också i form av civila planeringsramar för det civila försvarets utveckling. Centerpartiet hade förväntat sig mer tydlighet från regeringen vad gäller utvecklingen i det civila försvaret och besked om civila planeringsramar för aktörerna i det civila försvaret att konkret förhålla sig till. Att man inte tar chansen att leverera det kommer, befarar vi, att påverka förmågan inom det civila försvaret. Det kommer påverka totalförsvarets samlade krigsavhållande effekt, och det kommer att påverka det viktiga världlandsstödet till Nato och samhällets stöd till Försvarsmakten i händelse av krig. Vi beklagar det.

Mikael Larsson (C)

Kerstin Lundgren (C)